

DIDELĮ MOKYMOSI POTENCIALĄ TURINTYS VAIKAI

Informacinė medžiaga tėvams (globėjams, rūpintojams)

Ši informacinė medžiaga skirta tėvams (globėjams, rūpintojams) (toliau – tėvams), auginantiems vaiką, turintį arba manantiems, kad jis gali turėti didelį mokymosi potencialą (toliau – DMP). DMP – tai mokymuisi svarbios vaiko savybės, kurios tam tikromis sąlygomis sudaro galimybes jam pasiekti aukštus pasiekimus ir puikius mokymosi rezultatus. Šioje medžiagoje pateikiama glausta ir praktiška informacija apie tai, kas būdinga DMP vaikui, kaip tėvai gali pastebėti ir stiprinti jo galias ir kaip kartu su mokykla padėti vaikui augti, mokytis ir jaustis gerai. Pagrindinis šios medžiagos tikslas – padėti tėvams geriau suprasti savo vaiką, sudaryti sąlygas jo gebėjimams augti ir pasirūpinti, kad vaikas jaustųsi suprastas ir palaikomas.

SANTRAUKA:

- » Kiekvienas vaikas turi stiprybių. Svarbu jas pastebėti ir palaikyti – taip vaikas labiausiai atsiskleidžia ir drąsiau imasi naujų iššūkių.
- » Tėvai paprastai pirmieji pastebi vaiko gebėjimus ir elgesio ypatumus, išsiskiriančius iš bendraamžių. Kasdien jie mato vaiko smalsumą, pomėgius ir elgesį už mokyklos ribų.
- » DMP turintiems vaikams taip pat gali prireikti pagalbos. Jie gali susidurti su emociniais ar socialiniais sunkumais, motyvacijos stoka ar nuoboduliu, todėl jiems svarbus palaikymas tiek mokykloje, tiek namuose.
- » Palaikanti aplinka yra būtina augti. Vaikui reikia jaustis priimtam, išgirstam ir saugiam – tai skatina smalsumą, kūrybiškumą ir pasitikėjimą savimi.
- » Klaidos – mokymosi dalis. Padėkite vaikui priimti klaidas, kalbėkitės apie jausmus ir ugdykite atkaklumą.
- » Bendradarbiavimas yra kelias į sėkmę. Kai tėvai, mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai veikia kartu, vaikas sulaukia visapusiško palaikymo ir gali augti pagal savo galimybes.

KAS YRA DMP?

DMP turintys vaikai – tai vaikai, kurių gebėjimai yra aukštesni nei daugumos bendramyžių. Jie gali greitai mokytis, būti itin smalsūs, kūrybiški ar gebėti mąstyti kitaip. Ne visi šie vaikai mokosi tik labai gerai – kartais pažymiai ar elgesys neatspindi jų tikrųjų gebėjimų. Dalis jų gali nuobodžiauti, prarasti motyvaciją ar patirti sunkumų, jei mokymosi užduotys per lengvos ar neįdomios. DMP nėra pastovi savybė ar „etiketė visam laikui“. Gebėjimai gali reikštis nevienodai – tam tikru laikotarpiu jie išryškėja, o kitu tampa mažiau pastebimi. Tai priklauso nuo vaiko emocinės būsenos, motyvacijos, santykio su aplinkiniais ir ugdymo sąlygų. Todėl svarbu, kad šeima ir mokykla nuolat bendrautų ir bendradarbiautų – dalintųsi pastebėjimais, stebėtų pokyčius ir kartu padėtų vaikui augti bei atsiskleisti.

Šiame leidinyje vartojama sąvoka „didelį mokymosi potencialą turintys vaikai“, nes ji leidžia apibūdinti tiek vaikus, kurių gebėjimai jau aiškiai matomi, tiek tuos, kurių galimybės dar tik ima ryškėti.

KAIP ATPAŽINTI DMP TURINTĮ VAIKĄ?

Kiekvienas vaikas yra unikalus, tačiau kai kurių gebėjimai išryškėja stipriau – jie greičiau mokosi, domisi sudėtingesniais dalykais, užduoda netikėtus klausimus ar mąsto kūrybiškai. Vis dėlto pažymiai ar testų rezultatai ne visada atspindi tikrąjį vaiko potencialą. Laiku pastebėti išskirtiniai gebėjimai padeda vaikui geriau suprasti save, išlaikyti motyvaciją ir pasitikėjimą, o mokytojams bei tėvams – parinkti tinkamus ugdymo būdus. Taip kuriama aplinka, kurioje vaikas jaučiasi priimtas, saugus ir skatinamas tobulėti. Vaiko gebėjimus paprastai pirmieji pastebi tėvai ir mokytojai. Tėvai mato vaiką už mokyklos ribų – kas jam įdomu, ką jis mėgsta veikti, kaip reaguoja į iššūkius. Mokytojai stebi, kaip vaikas mokosi, mąsto ir bendrauja. Švietimo pagalbos specialistai gali padėti įvertinti vaiko gebėjimus plačiau – atlikti psichologinį vertinimą ir pasiūlyti, kaip geriausiai vaiką palaikyti.

Kaip vyksta DMP turinčio vaiko atpažinimas mokykloje?

Vaiko gebėjimų atpažinimas mokykloje gali vykti keliais būdais – svarbiausia, kad šis procesas būtų grįstas mokytojų, tėvų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimu.

Mokykloje DMP vaiko atpažinimas gali vykti įvairiais būdais:

» Stebėjimas ir informacijos rinkimas. Kartais stebimi ir vertinami tam tikrų klasių

mokiniai – mokytojai dalijasi savo pastebėjimais, tėvai kviečiami pateikti informaciją apie vaiko pomėgius, galias ir sunkumus, o mokiniai atlieka specialiai parengtus testus ar užduotis, padedančias geriau įvertinti jų gebėjimus.

- » Pasiekimų analizė. Aukšti pasiekimai tam tikrose srityse ar išskirtiniai standartizuotų testų rezultatai gali rodyti, kad vaikas turi DMP.
- » Išsamesnis vertinimas. Jei kyla klausimų dėl vaiko gebėjimų, atliekamas išsamesnis vertinimas, sistemingas tyrimas: analizuojami mokymosi rezultatai, mokytojų ir tėvų įžvalgos, o prireikus pasitelkiamas psichologas. Psichologo vertinimas gali apimti mąstymo, kalbinių gebėjimų bei intelekto testus.

Svarbiausia – matyti ne tik tai, ką vaikas jau pasiekė, bet ir ką jis galėtų pasiekti tinkamai jį palaikant.

Kodėl svarbus tėvų įsitraukimas į DMP vaikų atpažinimą?

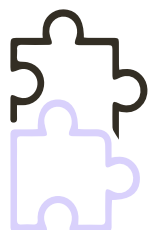
Tėvai praleidžia su vaiku daugiausia laiko, todėl paprastai pirmieji pastebi tiek jo galias, tiek sunkumus, kurių mokykloje gali nepastebėti mokytojai. Jų pastebėjimai padeda mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams tiksliau suprasti vaiko gebėjimus ir parinkti tinkamiausius ugdymo būdus. DMP vaikams būdinga spartesnė ar netolygi raida, smalsumas, kūrybiškas mąstymas, ypatingas domėjimasis, jautrumas. Kadangi šeimoje vaikai jaučiasi saugiausiai, tėvai paprastai geriausiai mato jų emocinį pasaulį ir gali pastebėti, kai kažkas keičiasi.

Tėvų įžvalgos ypač svarbios, nes padeda atpažinti pagrindinius DMP turinčių vaikų bruožus:

- » Ankstyva ir netolygi raida. DMP turintiems vaikams dažnai būdinga spartesnė raida – jie anksčiau pradeda vaikščioti ir kalbėti, turi platų žodyną, domisi skaitymu ar mokslu. Tačiau raida gali būti netolygi: vaikas gali puikiai spręsti sudėtingus matematikos uždavinius, bet kartu sunkiai valdyti savo emocijas.
- » Gebėjimų raiška kasdieniame gyvenime. Vaiko gebėjimai atsiskleidžia ne tik pamokose, bet ir namuose, laisvalaikio ar neformalioje veikloje. Tėvai paprastai geriausiai mato, kaip vaikas tyrinėja pasaulį, sprendžia problemas ar gilinasi į jam įdomias temas.
- » Skirtingos gebėjimų sritys. Vaiko gabumai gali reikštis skirtingose srityse – loginėje, kalbinėje ar meninėje. Kartais jie ryškiausi vienoje srityje, kartais – kelyje. Tėvų pastebėjimai padeda tiksliau suprasti, kuriose srityse vaiko gebėjimai ryškiausi.
- » Asmenybės bruožai ir emocinė būseną. DMP vaikai dažnai būna jautrūs, empatiški, kūrybiški, stipriai išgyvena emocijas ar būna labai reiklūs sau. Kadangi šeimoje jie jaučiasi saugiausiai, tėvai gali geriausiai matyti visą jų emocinį pasaulį – tiek stiprybes, tiek sunkumus.

Vis dėlto tėvams ne visada lengva objektyviai įvertinti savo vaiko gebėjimus – kai kurie juos linkę pervertinti, kiti nuvertinti. Todėl svarbu pasitikėti savo pastebėjimais, bet kartu bendradarbiauti su mokytojais ir mokyklos specialistais. Jei kyla klausimų dėl vaiko gebėjimų ar savijautos, verta pasikalbėti su mokytojais ar mokyklos psichologu. Kartais tėvams gali būti pasiūlyta užpildyti trumpas anketas ar klausimus apie vaiką – tai padeda išsamiau pamatyti jo stiprybes ir interesus.

Tėvų nuomonė ir stebėjimai papildo mokytojų bei švietimo pagalbos specialistų informaciją ir padeda susidaryti išsamesnį vaiko gebėjimų vaizdą. Kai šeima ir mokykla dalijasi informacija, vaiko gebėjimai atsiskleidžia lengviau, o ugdymas tampa tikslingesnis.

KĄ MOKYKLA GALI PASIŪLYTI DMP TURINTIEMS VAIKAMS?

Kai mokykla atpažįsta vaiką, turintį DMP, svarbu ne tik duoti jam daugiau užduočių, bet sudaryti galimybes mokytis įtraukiu, prasmingu ir jo gebėjimus atitinkančiu būdu. Ugdymas turi skatinti smalsumą, kūrybiškumą ir padėti išlaikyti motyvaciją bei emocinę pusiausvyrą.

Paprastai mokykla gali pasiūlyti:

- » Individualizuotą ar diferencijuotą ugdymą. Užduotys, metodai ir mokymosi tempas pritaikomi pagal vaiko gebėjimus ir mokymosi poreikius, kad jis patirtų iššūkių, bet nepervargtų.
- » Turinio turtinimą. Vietoj papildomų užduočių vaikui gali būti siūlomos kūrybinės užduotys, projektinės veiklos, tiriamieji darbai ar STEAM veiklos, kurios leidžia gilintis į jam įdomias temas.
- » Papildomos galimybės. Vaikas gali dalyvauti konkursuose, olimpiadose, programose ar stovyklose, skirtose DMP turintiems vaikams, – jie turi progą išbandyti save ir susitikti su panašių interesų bendraamžiais.
- » Mokymosi intensyvinimą. Kai kurie vaikai geba mokytis greičiau nei bendraamžiai. Tokiu atveju gali būti sudarytos salygos tokiems vaikams gilinti pasirinktų dalykų žinias, lankyti aukštesnės klasės pamokas, dirbti pagal individualų planą ar turėti individualias konsultacijas.
- » Lanksčias mokymosi formas. Mokymasis gali vykti ne tik klasėje, bet ir kitose erdvėse – laboratorijose, atvirosios prieigos STEAM centruose, muziejuose, kūrybinėse dirbtuvėse ar virtualioje aplinkoje.

- » Pagalbą mokantis. Jei vaikui kyla sunkumų, jam gali būti suteikiama reikalinga pagalba, kad jis galėtų toliau sėkmingai mokytis.

Tėvams svarbu žinoti. Kiekviena mokykla turi skirtingas galimybes. Vienoje daugiau laboratorijų ar kūrybinių erdvių, kitoje – daugiau DMP turintiems vaikams skirtų būrelių ar bendradarbiavimo su universitetais. Todėl verta pasidomėti, kokias konkrečias galimybes siūlo vaiko mokykla. Geriausių rezultatų pasiekama tada, kai vaikas, tėvai ir mokykla bendradarbiauja. Toks bendras įsitraukimas padeda vaikui mokytis su džiaugsmu, jaustis vertinamam ir atskleisti savo potencialą.

KĄ TĖVAI GALI PADARYTI NAMUOSE?

Namų aplinka turi didelę įtaką vaiko savijautai ir gebėjimams augti. DMP turinčiam vaikui svarbu ne tik tai, kas vyksta mokykloje, bet ir kaip jis jaučiasi namuose. Tėvų palaikymas padeda vaikui išnaudoti savo stiprybes, išlikti smalsiam ir pasitikėti savimi. Svarbiausia – padėti vaikui rasti pusiausvyrą tarp iššūkių ir poilsio, kad mokymasis būtų ne pareiga, o džiaugsmą teikiantis procesas.

Praktiniai patarimai:

- » Leiskite vaikui patirti nesėkmių. Klaidos yra svarbi mokymosi dalis – moko atkaklumo, padeda ieškoti naujų sprendimų ir stiprina pasitikėjimą savimi.
- » Skatinkite smalsumą. Leiskite vaikui tyrinėti temas, kurios jam įdomios, – skaityti, kurti, domėtis gamta, technologijomis ar menu. Būkite šalia, kai vaikas dalijasi atradimais.
- » Rūpinkitės mokymosi ir poilsio pusiausvyra. Gabūs vaikai dažnai taip įsitraukia į veiklą, kad pamiršta pailsėti. Padėkite suplanuoti laiką, kad liktų vietos žaidimams, judėjimui ir ramiam poilsiui.
- » Padėkite tvarkytis su perfekcionizmu. Kai kurie DMP turintys vaikai nori viską atlikti tobulai. Priminkite, kad svarbiausia yra pastangos, procesas ir patirtis, o ne vien galutinis rezultatas.
- » Kalbėkite apie jausmus. Skatinkite vaiką įvardyti, ką jis jaučia įvairiose situacijose – kai jam sekasi, kai susiduria su sunkumais ar kai kažkas nepavyksta taip, kaip norėtųsi. Padėkite suprasti, kad visi jausmai yra svarbūs ir normalūs, o kalbėjimasis apie tai padeda geriau juos suprasti ir išmokti su jais tvarkytis.
- » Bendradarbiaukite su mokykla. Dalinkitės pastebėjimais apie vaiko stiprybes ir sunkumus, palaikykite ryšį su mokytojais ar švietimo pagalbos specialistais – tai padeda užtikrinti nuoseklų palaikymą.
- » Stiprinkite socialinius įgūdžius. Skatinkite vaiką dalyvauti bendrose veiklose – komandiniuose projektuose, sporto ar meno užsiėmimuose, užsiimti savanoryste. Tai padeda kurti draugystes ir mokytis bendradarbiauti.

» Rinkitės patikimus informacijos šaltinius. Informacijos apie DMP turinčių vaikų ugdymą yra daug, bet ne visa patikima. Vadovaukitės specialistų parengtomis rekomendacijomis, naudokitės švietimo įstaigų leidiniais ir patikimais šaltiniais.

Svarbiausia – tikėti savo vaiku ir jo galimybėmis. Kiekvienas vaikas auga savo tempu, todėl verta džiaugtis jo pastangomis, net ir mažais žingsniais. Kai vaikas jaučia, kad yra suprastas ir palaikomas, jis drąsiau mokosi, klysta, ieško savo kelio ir atskleidžia savo galimybes.

KAIP DMP TURINTYS VAIKAI JAUČIASI MOKYKLOJE?

Tėvų palaikymas namuose yra labai svarbus, tačiau ne mažiau svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kaip vaikas jaučiasi mokykloje. Vaiko savijauta mokykloje turi didelę reikšmę jo mokymuisi ir motyvacijai. Dalis DMP turinčių vaikų mokykloje jaučiasi gerai – jiems sekasi, jie noriai mokosi, randa bendraminčių. Tačiau taip būna ne visada. Kai kurie DMP vaikai gali patirti nuobodulį, jei užduotys jiems per lengvos arba nekelia iššūkių. Kiti jaučia spaudimą nuolat būti geriausi, bijo suklysti ar nuvilti aplinkinius. Pasitaiko, kad DMP turintys vaikai jaučiasi nesuprasti ar vieniši, ypač jei jų interesai skiriasi nuo bendraamžių. Svarbu prisiminti, kad net ir DMP turintys vaikai ne visada jaučiasi stiprūs ar pasitikintys savimi. Jiems, kaip ir visiems, reikia palaikymo, supratimo ir galimybės būti savimi. Kai tėvai ir mokykla atidžiai stebi vaiko emocinę savijautą, kalbasi su juo ir sudaro sąlygas mokytis pagal jo poreikius, vaikas jaučiasi saugus, priimtas ir gali visapusiškai atsiskleisti.

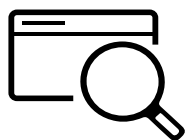
PAGALBA DMP TURINČIAM VAIKUI MOKYKLOJE

Kartais atrodo, kad vaikams, turintiems DMP, pagalbos nereikia, – juk jie greitai mokosi ir randa sprendimus patys. Tačiau net ir DMP turintys vaikai gali susidurti su sunkumais: nuoboduliu, įtampa, motyvacijos stoka, vienišumo jausmu ar mokymosi sunkumais. Labai svarbu, kad jų poreikiai būtų laiku pastebėti ir aptarti kartu su mokykla. Palanki mokyklos aplinka padeda vaikui drąsiai mokytis, išbandyti save ir pasitikėti savo gebėjimais. Jei aplinka nepakankamai pritaikyta, net DMP turintis vaikas gali neatskleisti savo galimybių arba jaustis prastai.

Ką svarbu žinoti tėvams:

- » Pasikalbėkite su mokytoju. Jei matote, kad vaikas praranda susidomėjimą, nuobodžiauja ar jaučiasi blogai, pasidalinkite pastebėjimais su klasės vadovu ar dalyko mokytoju. Dažnai situaciją galima sureguliuoti tiesiog koreguojant užduotis ar mokymosi būdus.
- » Kreipkitės į mokyklos švietimo pagalbos specialistus. Jei situacija nesikeičia, situacija negerėja, svarbu kreiptis į švietimo pagalbos specialistus ar Vaiko gerovės komisiją (toliau – VGK). Specialistai gali pasiūlyti tinkamas priemones vaiko emocinei gerovei ir mokymuisi palaikyti.
- » Jei reikia išsamesnio vertinimo, kreipkitės į pedagoginę psichologinę tarnybą (toliau – PPT). Tėvai gali patys inicijuoti įvertinimą. Jį atlieka specialistų komanda, įvertinanti vaiko stiprybes, sunkumus ir pateikianti rekomendacijas, kaip jam geriausia padėti.
- » Su mokykla susitarkite dėl konkrečių žingsnių. Kartu su mokykla aptarkite, ką galima keisti: pavyzdžiui, praturtinti užduotis, suteikti daugiau kūrybinių galimybių ar palaikymo emociniu požiūriu. Po kelių savaitių stebėkite pokyčius ir, jei reikia, koreguokite planą.

Pagalba vaikui yra veiksmingiausia tuomet, kai tėvai, mokytojai ir specialistai veikia kartu. Vaikas turi jausti, kad jis suprastas, o pagalba – prieinama ir nuoširdi. Tokia aplinka padeda jam ne tik sėkmingai mokytis, bet ir jaustis saugiai, priimtam ir vertinamam.

NAUDINGI IŠTEKLIAI

Skaitmeniniai ištekliai:

- » NŠA, Ugdymo departamento skiltyje „Ugdymas ir prevencija“, pateikiamos metodinės priemonės, gairės mokykloms ir tėvams bei specialieji moduliai, skirti aukštesniųjų gebėjimų turintiems mokiniams. Prieiga internetu: <https://www.nsa.smsm.lt/duk/ugdymas-ir-prevencija/isskirtiniu-gabumu-turinciu-mokiniu-atpazinimas-ir-ugdymas/>.
- » Švietimo portalo emokykla.lt. metodinėje skiltyje „Didelį mokymosi potencialą turintys mokiniai“ pateikiama NŠA parengta informacinė ir metodinė medžiaga, skirta mokytojams, švietimo pagalbos specialistams ir mokyklų bendruomenėms. Čia galima rasti rekomendacijų, kaip atpažinti, suprasti ir ugdyti DMP turinčius mokinius. Taip pat suskaitmenintus specialiuosius modulius, skirtus aukštesniųjų gebėjimų mokiniams. Prieiga internetu: <https://emokykla.lt/metodine-medziaga/dideli-mokymosi-potenciala-turintys-mokiniai>.

Metodiniai ištekliai:

- » *Baltoji knyga „Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo vadovas“* (2023, Vilnius). Leidinyje pateikiamos gairės apie DMP mokinių atpažinimą ir ugdymą. Elektroninę leidinio versiją galima rasti NŠA svetainėje.
- » Nasvytienė, D., Girdzijauskienė, S., Gintilienė G., Butkienė D. (2018, Vilnius). *Kaip atpažinti didelių gebėjimų vaiką. Patarimai tėvams*. Prieiga internetu: <https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2021/04/Kaip-atpazinti-dideliu-gebejimu-vaika.-Patarimai-tevams.pdf>.
- » Skerytė-Kazlauskienė, M. (2018, Vilnius). *Tėvams apie gabius vaikus*. Prieiga internetu: https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/06_Tevams-apie-gabius-vaikus_net.pdf.
- » Šimelionienė, A. (2025, Vilnius) *Tarp gabumų ir iššūkių: dvigubai išskirtinių mokinių pažinimas ir ugdymas. Metodinės rekomendacijos pedagogams, švietimo pagalbos specialistams, mokyklos bendruomenei*. Prieiga internetu: <https://emokykla.lt/upload/media/public/Kita-aktuali-med%C5%BEiaga/3%20Tarp%20gabumu%20ir%20issukiu%20ACC.pdf>.

LITERATŪRA

1. *Baltoji knyga: Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atpažinimo ir ugdymo vadovas*. Nacionalinė švietimo agentūra.
2. *Gabių ar (ir) talentingų vaikų ugdymas. Strateginės gairės*. Prieiga internetu: [https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Gabiu-ar-ir-talentingu-vaiku-ugdymas%20\(vie%C5%A1inimui\).pdf](https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Gabiu-ar-ir-talentingu-vaiku-ugdymas%20(vie%C5%A1inimui).pdf).
3. Girdzijauskienė, S., Gintilienė, G., Butkienė, D., Nasvytienė, D., Dragūnevičius, K. (2018). *Didelį mokymosi potencialą turinčių mokinių atranka ir atpažinimas: Metodiniai nurodymai mokytojams*. Prieiga internetu: https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/03_Atpazinimas_Mokytojams_net.pdf.
4. Grauslienė, I., Labanienė, K., Lazdauskas, T. (2018). *Gabūs ir talentingi vaikai: samprata, ypatumai ir atpažinimas*. Prieiga internetu: https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/05_Gabus-ir-talentingi-vaikai_Mokytojams_net.pdf.
5. Nasvytienė, D., Girdzijauskienė, S., Gintilienė G., Butkienė D. (2018). *Kaip atpažinti didelių gebėjimų vaiką. Patarimai tėvams*. Prieiga internetu: <https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2021/04/Kaip-atpazinti-dideliu-gebejimu-vaika.-Patarimai-tevams.pdf>.
6. Skerytė-Kazlauskienė, M. (2018). *Tėvams apie gabius vaikus*. Prieiga internetu: https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/06_Tevams-apie-gabius-vaikus_net.pdf.
7. Vilniaus PPT parengtas leidinys. Lankstinukai apie vaikų ugdymosi poreikių vertinimą. Prieiga internetu: <https://www.vilniausppt.lt/2025/08/25/lankstinukai-tevams-apie-vaiku-ugdymosi-poreikiu-vertinima/>.